

Б Е Л Е Ш К Е

ОДБРАНЕ ДИСЕРТАЦИЈА НА ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ. — Милан Милутиновић, службеник Савезног секретаријата за унутрашње послове, одбранио је 4 октобра т. г. своју докторску дисертацију „Географски материјализам“.

Зденко Рајх, сарадник Института за међународну политику и привреду, одбранио је 14 децембра т. г. своју докторску дисертацију „Проблем уједињења Европе“.

Војислав Симовић, асистент Правног факултета у Београду, одбранио је 28 децембра т. г. своју докторску дисертацију „Правна природа и положај Антифашистичког Већа Народног Ослобођења Југославије“.

ПОСЕТЕ СТРАНИХ ПРОФЕСОРА ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ У БЕОГРАДУ. — На позив Савезног института за проучавање продуктивности рада, истакнути француски социолог, проф. Жорж Фридман (Georges Fridmann), одржао је у Београду крајем септембра т. г. низ предавања, углавном из области индустријске социологије (Проучавање рада са становишта науке о човеку, Технички амбијент савремене производње, Неки аспекти поделе рада у савременој индустрији, Савремена криза идеје напретка у вези са институционалним проблемима нашег времена, Данашње стање социолошких истраживања у Француској). За време свог боравка, проф. Фридман учинио је посету Правном факултету у Београду и том приликом одржао састанак са наставницима и научним сарадницима факултета. На састанку су измењене обострано веома корисне информације.

Средином новембра т. г., познати француски марксиста из Париза, Анри Лефевр (Henri Lefebvre), боравио је неколико дана у Београду и том приликом одржао у Клубу књижевника предавање о марксистичкој естетици. Поред тога, састао се на Правном факултету са члановима Социолошког друштва и Српског филозофског друштва ради узајамне измене гледишта о појединим проблемима савремене социологије и дијалектичког материјализма.

ОСМА ХАШКА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО. — 1. У Хагу (Холандија) од 1893 па до данас одржано је укупно осам конференција за међународно приватно право. Последња — осма — одржана је у времену од 3 до 25 октобра 1956. Иницијатива и за ово заседање Хашке конференције, као и претходних потекла је од Холандије. Овај посебан интерес ове земље за одржавање оваквих конференција чији је циљ унификација норми међународног приватног права има свога основа и у извесној правничкој традицији јер се Холандија, мислимо, с правом може сматрати „колевком“ ове гране права. Њени правници из XVII века — нарочито У. Хубер, П. и Ј. Фут и други, као што је познато, први су почели са теоретском обрадом „сукоба закона“ као сукоба између разних суверенитета, а поред тога у Холандији је живело и делало низ познатих теоретичара међународног приватног права као што су Јита, Асер, Мејерс и други чија су дела и данас сматрана као цењена дела светске правне литературе о овој грани права.

Међутим, ова традиција има своје реалне корене у том што је Холандија у XVII веку била центар светске трговине а потом касније као колонијална држава имала врло развијен међународни

промет робе и услуга и у вези са тим у знатној мери заинтересована да се имовински и статусни односи са страним елементом, које условљава такав промет, регулишу прво на њеном унутрашњем а потом и на ширем међународном плану. Отуда и њена иницијатива за одржавање оваквих конференција из ове правне материје.

Ова иницијатива концем XIX века, када долази до појачаног извоза робе и капитала у међународним размерама бива прихваћена од низа држава — углавном европског континента — јер је различито регулисање унутрашњим изворима проблематичке међународног приватног права од стране појединих држава доводило до појачане правне несигурности односно до правних сметњи нормалном развиту међународног промета робе и услуга. Хашке конференције за међународно приватно право које се појављују као израз правних тежњи за уклањањем ових сметњи правног карактера, претстављају покушаје усклађивања извесних супротних интереса држава (који избијају кроз различито правно нормирање у овој материји) са потребама развита међународног промета, који постаје нужност за сваку поједину земљу, јер је у крајњој линији условљен достигнутим ступњем развита производних снага у међународном обиму.

Неки од ових покушаја у већој или мањој мери су успели, док су други остали само покушаји зависно од тога која су питања била предмет дневних редова хашких конференција односно да ли су то била претежно правотехничка (као, на пример, она обухваћена Хашком конвенцијом о грађанском поступку од 1905) или претежно битна, садржинска питања код којих је покушај усклађивања супротних интереса између држава у постојећим условима остао без видљивих резултата (као, на пример, код питања наслеђивања, стечаја, признања и извршења страних судских одлука).

На овим конференцијама до Другог светског рата учествовала је и Краљевина Југославија. После Другог светског рата, на седмој и осмој Хашкој конференцији учествује ФНРЈ преко својих претставника у својству посматрача, не желећи да остане потпуно по страни од рада једне овакве међународне правне организације, чији рад може у извесној мери допринети развоју међународне правне сарадње између држава и чији циљ према томе не може бити супротан принципу активне коезистенције између држава.

2. На Осмој Хашкој конференцији за међународно приватно право као и уосталом и на већини претходних конференција разматрани су, у циљу унификације норми међународног приватног права, проблеми ове гране права схваћене у њеној широј концепцији. Наиме на дневном реду конференције којој је присуствовало 18 европских држава и САД и Јапан, од којих две у својству посматрача (Југославија и САД), налазила су се питања не само из материје „сукоба закона“ него и „сукоба јурисдикција“.

Рад конференције обављен је кроз четири комисије и два пленарна (закључна) заседања. Резултати тога рада огледају се у доношењу нацрта следећих конвенција:

(1) о преносу својине у случају међународне куповине и продаје телесних покретних ствари;

(2) о алиментационим обавезама према деци и о признању и извршењу страних судских одлука донетих поводом спорова из ове материје, и

(3) о судској надлежности поводом спорова у случају међународне купопродаје телесних покретних ствари.

На тај начин конференција је највећим делом наставила рад, започет доношењем конвенције од 1951 о међународној купопродаји телесних покретних ствари потврђујући тиме да се један међународни приватноправни проблем може у целини обухватити је-

дино ако се исти правно нормира не само из аспекта „сукоба закона“ него и „сукоба јурисдикција“.

Иначе треба поменути као заједничко обележје да се у овим нацртима конвенција налазе уобичајена клаузула о јавном поретку као и извесне клаузуле о резервама, при чему су, поред других клаузула о резервама (нарочито изражених у нацрту конвенције о преносу својине), правило и клаузула о колонијалној резерви која је унета и у конвенцију о алиментационим обавезама иако она третира питања првенствено хуманитарне природе, јер су делегати појединих колонијалних држава изјавили да у противном њихове земље неће конвенцију прихватити.

3. У првој комисији којој је председавао професор Julliot de la Morandière (Француска) а реферат поднео професор Georges van Hecke (Белгија) разматрано је питање израде *нацрта конвенције о преносу својине у случају међународне продаје телесних покретних ствари*.

Ово питање већ је било на дневном реду Седме хашке конференције, али пошто сагласност између учесника ове конференције није била постигнута то су на Осмој хашкој конференцији предмет разматрања и дискусије била два преднацрта.

Као правни разлог постојању ових различитих преднацрта конвенције навођено је стање законодавстава у скандинавским земљама према чијим концепцијама својина није хомогени скуп него конституише више један скуп прерогатива (у погледу продавца, продавчевих поверилаца, сопственика без поседа, итд.) који не настају у исто време и под истим условима.

Први предложени преднацрт који је полазио од скандинавске концепције о својини ограничио се на регулисање преноса својине само у односу на трећа лица (односно, правно нормира пренос својине у односу купца према продавчевим повериоцима и у односу продавца према купчевим повериоцима), док је пренос својине *inter partes* оставио по страни.

Други предложени преднацрт конвенције (назват „*convention mixte*“) обухватио је пренос својине на један општи начин односно и *inter partes* и *erga omnes* код разних врсти међународне продаје телесних покретних ствари.

Питање ризика ни у једном ни у другом преднацрту није обухваћено јер је оно већ било регулисано општом конвенцијом о међународној продаји телесних покретних ствари од 1951. (Види чл. 5, тач. 3, поменуте конвенције).

После врло живе дискусије усвојен је модифицирани други преднацрт (*le projet de la convention mixte*).

Овај нацрт, као основни принцип за пренос својине у овој материји између странака, прихвата закон који је надлежан за уговор (*lex contractus*), чиме је уствари прихваћен предлог делегата Велике Британије. Предлажући овај принцип британска делегација оспорила је традиционално правило *lex rei sitae* истичући „да банке више интересује трговачка репутација њихових клијената него испитивање њихове видљиве имовине“ и да се према томе основ кредита не налази у поседовању видљивих добара чиме се према њиховом мишљењу оправдава основ примене правила *lex rei sitae* у погледу покретности. Ова аргументација британских делегата није прихваћена али је ипак предложени принцип (*lex contractus*) прихваћен и унет у конвенцију из „практичних разлога“ (како је то у реферату наведено) јер би у противном требало поставити „четири до пет правила да би се решио проблем.“ Југословенски претставник (професор Јездич) као посматрач изразио је своје мишљење да поменути принцип уноси више правне несигурности у међународни промет него када би пренос својине *inter partes* био регулисан по *lex rei sitae* јер закон који се примењује на уго-

вор није константан, он зависи и од воље странака а у случају њенога непостојања долазе у обзир разни закони зависно од земље пред којом се судом питање постави. Поред тога ни општа конвенција о међународној купопродаји телесних покретних ствари не предвиђа један јединствени закон као *lex contractus* (види чл. 2, 3 и 4 поменуте конвенције). Суштински прихватање принципа *lex contractus* значи, с обзиром да се у нашем времену највећи број послова у спољнотрговинском промету обавља „типским уговорима“, да ће и пренос својине у случају међународне купопродаје телесних покретних ствари бити најчешће правно регулисан зависно од воље оне уговорне стране чији је „типски уговор“ у питању.

У односу на трећа лица пренос својине углавном је регулисан према *lex rei sitae*, при чему „*situs*“ варира зависно од тога да ли се односи на ствари које потичу из ове или оне врсте међународне продаје (на пример, продаје без транспорта, продаје са експедицијом, продаје робе у транзиту, продаје робе путем докумената, итд.). При томе треба напоменути да код извесних случајева „*situs*“ није фиксиран, што сигурно не доприноси правној сигурности у овој материји.

За нацрт ове конвенције од 18 држава које су имале право гласа гласало је 17 за, док се Велика Британија уздржала од гласања.

4. Друга комисија имала је за предмет свога рада израду преднацрта конвенције о судској надлежности за спорове из међународне купопродаје телесних покретних ствари. Овој комисији претседавао је L. Frederick, професор Универзитета у Брислу, а реферат је поднео професор H. Batiffol (Француска).

И при изради овога преднацрта појавила су се два различита мишљења о предмету и обиму будуће конвенције.

Према првом мишљењу преднацрт би се односио само на правно нормирање судске надлежности у овој материји, а према другом, предмет будуће конвенције поред судске надлежности (схваћене и као директне и као индиректне, односно и као надлежности у редовном поступку и као надлежности у поступку егзекутуре) чинило би и признање извршења страних судских одлука по споровима из међународне купопродаје телесних покретних ствари.

Израђени нацрт конвенције прихвата ово друго гледиште и поставља као основни принцип за одређивање судске надлежности изричиту вољу странака, док за признање и извршење страних судских одлука усваја систем „просте егзекутуре“ под уобичајеним условима искључујући систем „ревизије страних судских одлука из основа“ (*revision au fond*).

Прихваћањем принципа „аутономија воље странака“ код одређивања судске надлежности прихваћен је исти онај принцип који се налази и у конвенцији о међународној купопродаји телесних покретних ствари од 1951 и у нацрту конвенције о преносу својине који је донет на овом заседању, што пак значи с обзиром на чињеницу да се највећи број купопродаја у спољном трговинском промету у нашем времену обавља путем „типских уговора“, да ће и питање међународне купопродаје телесних покретних ствари у већини случајева у целини и грађанскоправно и процесуалноправно бити регулисано зависно од воље оне странке по којом се „типском уговору“ она и обавља.

Од овога принципа учињени су изузеци у извесним случајевима пређутне пророгације (наиме онда, када се тужени упушта у спор пред судом који странке нису изричито изабрале, уколико то није учинио једино у циљу или да оспори такву надлежност или да сачува заплењене предмете или у циљу скидања забране).

Конвенција садржи и транзиторну одредбу да ће се примењивати само на судске одлуке донете после њеног ступања на снагу.

гу. Иначе треба напоменути да је у току дискусије подвучено да се она не односи ни на арбитражну надлежност нити на признање и извршење страних арбитражних одлука у овој материји.

За коначну редакцију овога нацрта гласало је 16 држава, док су се Велика Британија и Луксембург уздржали од гласања.

5. Трећа комисија којој је председавао Charles-Leon Hammes, професор Универзитета (Луксембург), радила је на доношењу *преднацрта конвенције о алиментационим обавезама према деци*. Реферат о овом проблему, који је први пут стављен на дневни ред хашких конференција тек на овом заседању (мада је ово питање већ било разматрано на другим међународним конгресима и конференцијама, као, на пример, у Риму 1932 од Института за унификацију приватног права, на Дубровачком конгресу Међународног удружења за међународно право 1956, и од стране Комитета експерата при Економско-социјалном савету ОУН ове године) поднео је De Winter (Холандија).

Ова комисија израдила је два преднацрта конвенције: један, који се односи на „сукоб закона“ поводом алиментационих обавеза према деци, и други, којим је регулисано признање и извршење страних судских одлука у овој материји.

Према првом преднацрту алиментационе обавезе према брачној, ванбрачној и усвојеној деци регулишу се у принципу по закону уобичајеног пребивалишта детета (дакле као „околност везивања“, односно као одлучујућа чињеница за примену права не појављује се домицил, односно не тражи се „*animus semper manendi*“). Од овога принципа учињени су извесни изузеци од којих поједини значе уствари негацију овога принципа, како је то подвучено од стране југословенског посматрача професора Благојевића. За дефинитивну редакцију нацрта конвенције гласало је 15 држава, док су се Велика Британија, Италија и Турска уздржале од гласања.

Други преднацрт конвенције, преднацрт о признању и извршењу страних судских одлука поводом алиментационих обавеза према деци изричито искључује систем „ревизије страних судских одлука из основа“ а усваја систем просте егзекватуре под углавном уобичајеним и општим условима који се захтевају за признање и извршење страних судских одлука по овом систему (под условом поштовања међународног јавног поретка, судске надлежности, итд.). За овај нацрт у његовој дефинитивној редакцији (којом је приликом унета и транзиторна одредба да се конвенција примењује само на одлуке судова донетих после ступања на снагу ове конвенције) гласало је укупно 17 држава за, док се Велика Британија уздржала од гласања.

6. Четврта комисија имала је на дневном реду: доношење пројекта конвенције о упрошћавању легализације страних јавних исправа у међународном правном промету; ревизију хашких статусних конвенција од 1902 до 1905; прелиминарну дискусију о питању израде нацрта конвенције о „заступању у случају међународне купопродаје телесних покретних ствари“ и нека питања организације рада хашких конференција.

Овој комисији председавао је професор Ricardo Monaco (Италија), а реферате су поднели професори Gutzwiler (Швајцарска) и Trias de Bes (Шпанија).

Преднацрт конвенције о легализацији предвиђа само упрошћавање легализације и то на тај начин што би била задржана само тзв. „унутрашња легализација“ са јединственом формулом и што би органи који би били овлашћени на потписивање ове формуле били углавном председници судова чији би потписи морали бити депоновани код једне посебне међународне установе која би се тек имала основати.

Овај преднацрт није усвојен јер је констатовано да питање легализације треба још проучавати и у том циљу претходно упутити упитнике заинтересованим државама.

Исто тако одложена је и ревизија хашких статусних конвенција јер је констатовано да и ова тачка дневног реда није довољно зрела за одлучивање.

После прелиминарне дискусије о нацрту конвенције о заступању у случају међународне купопродаје телесних покретних ствари одлучено је да се то питање као и питање форме тестаментa (предлог Wortley-а, делегата Велике Британије) ставе на дневни ред следећих хашких конференција.

На крају овог кратког разматрања резултата рада Осме хашке конференције која је третирала актуелна и значајна питања међународног приватноправног промета треба напоменути да су државе које су биле претстављене са по једним делегатом (као Југославија, Турска и Финска) биле у немогућности да учествују у раду свих ових комисија јер су се заседања ових комисија понекад паралелно одржавала.

Др. Мил. Јездић

ДЕСЕТИ МЕЂУНАРОДНИ КОНГРЕС АДМИНИСТРАТИВНИХ НАУКА. — У организацији Међународног института за административне науке (IIASA) одржан је у Мадриду, 2—8 септембра 1956. Десети међународни конгрес административних наука, на коме је узело учешћа 450 претставника из 59 земаља и 8 међународних организација. Нашу земљу, која од ове године има националну секцију Института, и државу као чланицу заступали су др. Ј. Гершкович, др. Н. Стјепановић и др. Ј. Вавлетић.

На Конгресу је било три врсте састанака: 1. — Излагања и дискусија о трима главним темама Конгреса; 2. — Допунски, посебни састанци; и 3. — Седнице органа управљања и других форума Института. Три главне теме Конгреса биле су: 1) Уговори јавне управе о јавним радсвима; 2) Савремене тенденције у погледу изградње виших управних кадрова; и 3) Поступци за припрему административних реформи. О свим овим темама израђени су, на основу националних реферата, општи реферати који су били предмет опширне дискусије и поводом којих су донесени закључци.

Допунски, посебни састанци били су: (1) Универзитетских професора административног права и других административних наука; (2) Чланова највиших управних судова и врховних рачунско-контролних органа; и (3) Групе експерата из земаља — чланица Европске организације за економску сарадњу (ОЕСЕ) и посматрача. На првом састанку дискутовано је о вишој настави административних наука у свету, на другом о теми „контрола пореза и управни спор“, а на трећем о проблему продуктивности у јавној управи.

У оквиру треће групе састанака Извршни комитет Института одржао је више седница; Генерална скупштина института имала је своје редовно, трогодишње (конгресно) заседање, а Управно веће, Научни комитет и Комитет административне праксе одржали су своја редовна годишња заседања. — Интересантно је напоменути да је Управно веће прихватило позив југословенске секције Института и предлог Извршног комитета да се годишња радна конференција (Round - Table) Међународног института административних наука за 1957 одржи у Југославији. Југословенска секција одредиће место (највероватније Опатију) а Извршни комитет, у споразуму са домаћинима, време и дневни ред конференције.

Наша секција Института спремила је четири реферата за Конгрес — о трима главним темама Конгреса и о настави административних наука у Југославији. Наши делегати учествовали су активно у раду већине радних група Конгреса и органа Института.

Н. С.